

ЧОМУ ЦЕ ТАК НАЗИВАЄТЬСЯ?

Хімічні елементи з найдавнішими назвами

Елемент

Латинське слово *elementum* використовували ще античні автори (Цицерон, Овдій, Горацій). Стародавні вчені казали: „Так само, як слова складаються з букв, тіла складаються з елементів”. Звідси й походження слова за назвою ряду приголосних латинських букв: l, m, n, t („el” – „em” – „en” – „tum”).

Більшість нових українських назв споріднені з латинськими, на основі яких створені символи хімічних елементів:

- H** Гідроген – Hydrogenium,
- Cu** Купрум – Cuprum,
- Ar** Аргон – Argon,
- Ba** Барій – Barium,
- Cd** Кадмій – Cadmium і т. і.

Виняток – нова назва ртуті (Меркурій), що не пов’язана з позначенням **Hg** (Hidrgirium). Аналогічно називають ці елементи і в більшості західноєвропейських мов:

B лат. *borum*, англ. *boron*, нім. *Bor*, фран. *bore* і т. п.

Іноколи назви елементів у різних мовах відрізняються, але певна схожість прослідковується. Наприклад,

- S** англ. *sulphur* (амер. *sulfur*), фран. *soufre* і нім. *Schwefel*,
- Cl** англ. *chlorine*, нім. *Chlor* і фран. *chlore*;
- Cu** англ. *copper*, нім. *Kupfer* і франц. *cuivre* і т. і.

4

Олово

Проекту „КОЛОСКА”

Свинець

Золото

Мідь

Срібло

Залізо

Але назви деяких елементів звучать на різних мовах зовсім по-різному, наприклад,

- C** рос. углерод, англ. *Carbon*, нім. *Kohlenstoff*;
- Au** рос. золото, англ. *Gold*, франц. *or*;
- Fe** рос. залізо, англ. *iron*, нім. *Eisen*, франц. *fer*;
- Hg** рос. ртуть, англ. *mercury*, нім. *Quecksilber*;
- K** рос. калій і англ. і франц. *potassium*;
- Na** рос. натрій, англ. і франц. *sodium*;
- N** рос. азот, англ. *nitrogen*, нім. *Stickstoff*;
- Pb** рос. свинець, англ. *lead*, нім. *Blei*, франц. *plomb*;
- Sn** рос. олово, англ. *tin*, нім. *Zinn*, франц. *etain*.

Найбільші відмінності в різних мовах у назвах тих елементів (або їхніх найпоширеніших сполук), з якими люди познайомилися в давнину або на початку Середньовіччя. Це сім давніх металів (золото, срібло, мідь, свинець, олово, залізо, ртуть), які алхімія ставила у відповідність відомим на той час планетам, Місяцю і Сонцю (Сонце – золото, Юпітер – олово, Місяць – срібло, Марс – залізо, Меркурій – ртуть, Сатурн – свинець, Венера – мідь), а також Сульфур і Карбон. Усі вони є в природі у вільному стані, і більшість з них отримали назви відповідно до їхніх фізичних властивостей.

Етимологічний словничок юного хіміка

Аурум (укр.), *Aurum* (латин.), золото (рос.)

Блиск золота здавна порівнювали з блиском Сонця (*sol*). Звідси – „золото”. Слово *gold* у європейських мовах пов’язане з грецьким богом Сонця Геліосом. Латинське *aurum* означає „жовте” і споріднене з „Авророю” (*Aurora*) – ранкова зорею.

Аргентум (укр.), *Argentum* (лат.), срібло (рос.)

Грецькою срібло – „аргірос”, від „аргос” – білий, блискучий, сяючий (індоєвропейський корінь „арг” – паласти, світитися). Звідси – *argentum*. Цікаво, що єдина країна, названа на честь хімічного елемента (а не навпаки), – це Аргентина.

Ферум (укр.), Ferrum (лат.), железо (рос.)

Походження цього слова достеменно не відоме. За однією з версій, воно споріднене слову „лезо”. Європейські iron, Eisen походять від санскритського „ісіра” – міцний, сильний. Латинське ferrum походить від fars – бути твердим.

Купрум (укр.), Cuprum (лат.), медь (рос.)

Слово має таке походження, як і польське miedz, чеське med. У цих слів два джерела – давнє німецьке smida – метал (звідси німецькі, англійські, голландські, шведські і датські ковалі – Schmied, smith, smid, smed) і грецьке „металлон” – рудник, копанка. Отож мідь і метал – родичі відразу за двома лініями. Латинське cuprum (від нього походять і інші європейські назви) пов'язане з островом Кіпр, де вже у III ст до н. е. існували мідні рудники і виплавляли мідь. Римляни називали мідь cuprum aes – метал з Кіпру. За місцем добування або з мінералом пов'язані назви багатьох елементів.

Сульфур (укр.), Sulfur (лат.), сера (рос.)

Походження латинського sulfur невідоме. Російська назва елемента походить від санскритського „сіра” – світло-жовтий.

Меркурій (укр.), Hydrargyrum (лат.), ртуть (рос.)

Латинське hydrargyrum походить від грецьких слів „хюдор” – вода і „аргірос” – срібло. „Рідким” („живим”, „швидким”) сріблом ртуть називають також у німецькій (Quecksilber) та в староанглійській (quicksilver) мовах, а болгарською ртуть – живак: справді, кульки ртуті блистять, наче срібло, і дуже швидко „бігають”, наче живі. Сучасна англійська (mercury) і французька (mercure) назви Меркурію походять від назви римського бога торгівлі Меркурія. Меркурій був також вісником богів, і його як правило зображали з крильцями на сандалях або на шоломі. Отож бог Меркурій бігав так само швидко, як переливається ртуть. Меркурію відповідала планета Меркурій, яка найшвидше переміщується небосхилом.

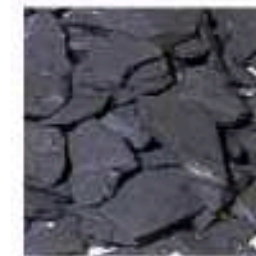
Плюмбум (укр.), Plumbum (лат.), свинец (рос.)

Походження слова досі не з'ясоване.

Станум (укр.) Stannum (лат.), олово (рос.)

У Давньому Римі олово називали „білим свинцем” (plumbum album), на відміну від plumbum nigrum – чорного, або звичайного, свинцю. Грецькою білий – алофос. Можливо, назва походить саме від слова „олово” і вказує на колір металу.

Карбон (укр.), Carboneum (лат.), углерод (рос.)

Українська (і міжнародна) назва походить від латинського carbo – вугілля, яка в пов'язана з давнім коренем kar – вогонь. Цей корінь і в латинському cremare – горіти, і українському „горщик”, і в російському „гарь”, „жар”, „угореть” (давньоруське „угорати” – обпалювати). Звідси – „вугілля”.

